

УДК 159.9.072.5

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-3-13>

МЕХАНІЗМ ПАРТИЦИПАЦІЇ ЯК МОВА НЕСВІДОМОГО

Яценко Тамара Семенівна,

академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології та соціальної роботи

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID ID: 0000-0002-1996-661X

Механізм партиципації (об'єктивування інформації шляхом співпричетності речей) залишається дотепер поза увагою психологів. Це може бути зумовлено тим, що в сучасній психології превалює академізм у дослідженнях психіки. Глибинний же підхід до пізнання феномену психічного, методом «Активного соціально-психологічного пізнання» (АСПП), передбачає створення сприятливої емпіричної платформи для проявів партиципації, яка охоплює як вербальні, так і невербальні аспекти психіки. Партиципація є мовою пралогічного мислення, котре не володіє чутливістю до будь-яких суперечливостей феномену психіки.

У форматі раціональних аспектів психіки функціонування феномену партиципації дотепер не перебуває в полі зору сучасних психологів. Партиципація залишається поза увагою і для послідовників ортодоксального психоаналізу. Однією із істотних причин необізнаності науково-психологічної спільноти із феноменом партиципації пояснюється тим, що дослідження психологів здійснюється у академічно-раціональних параметрах, в котрих провідним чинником об'єктивування змісту психіки є – слово. «Слово» було провідним і у фрейдівській системі пізнання психіки за умов її підлеглості «принципу реальності».

Дослідження у річищі розробленої нами психодинамічної теорії охоплює ще дословесно-архаїчний спадок людства, якого не торкався З. Фрейд. Функція інформування забезпечувалась через «опредметнення» психіки, зокрема, через співставлення та поєднання предметів, або ж їхніх зображень. Співпричетність речей була провідною і в інформативному полі первісних. Процес інформування набув назву партиципація. Презентована робота переконує читача у збереженості архаїчно-заданих можливостей психіки, котрі реалізуються завдяки дієвості механізму партиципації, який і є лейтмотивом змісту даної статті. Робота презентує результати досліджень феномену партиципації в її енергетичному потенціалі. Основою більш як сорокарічних досліджень є розроблений нами метод «Активного соціально-психологічного пізнання» (АСПП). Зміст статті розкриває функціональне навантаження механізму партиципації, як і його роль в синтезі філогенетичних надбань психіки в онтогенезі.

У первісний період розвитку людства набув функціонального навантаження механізм партиципації, який спроможний об'єктивувати зміст психічного через співпричетність речей. Обмеженість пізнання психіки лише вербальними засобами унеможливує вихід на глибинний рівень розуміння її детермінації архаїчним потенціалом. Ми виходимо із припущення, що використання в АСПП психомалюнків в якості тематичної самопрезентації психіки респондента каталізує прояви архаїзмів.

Наш півсторічний досвід практики АСПП доводить наявність у психіці людини енергетично-мотиваційного потенціалу, пов'язаного із результативністю тематичної її візуалізації. За цим криється не лише архаїчно задана мотивація об'єктивування глибинних параметрів психіки, але й здібності сучасної людини до малюнково-тематичної самопрезентації. Остання сприяє розкриттю смислових параметрів і їх можливостей проявляться у тематично-малюнкових зображеннях. Організаційні принципи груп АСПП є близькими до принципів «гуманістичної психології», котра була далекою від глибинної психології. Психоаналітичний формат досліджень архаїчного походження партиципації дозволяє дійти висновку, що вона фактично є мовою архаїчно заданого спадку людства.

Ключові слова: АСПП, архаїзми, архаїчний спадок, вербум, доєдипальний (довербальний) період, партиципація, співпричетність речей, пралогічне (первісне) мислення.

Yatsenko Tamara. The mechanism of participation as the language of the unconscious

The mechanism of participation (objectification of information through the complicity of things) remains outside the attention of psychologists. This may be due to the fact that in modern psychology academicism prevails in the research of the psyche. In-depth cognition by the method of «Active social-psychological cognition» (ASPP) creates a favorable platform for manifestations of participation, which covers both verbal and non-verbal aspects of the psyche. Participation functions in the format of pre-logical thinking, which is not sensitive to any contradictions of the mental phenomenon.

In the format of thinking aspects of the psyche, the functioning of the phenomenon of participation is still not under consideration of modern psychologists. The phenomenon of participation remains for orthodox psychoanalysis. One of the significant reasons for the ignorance of the scientific and psychological community about the phenomenon of participation is explained by the fact that the researches of scientist psychologists are carried out in the format of academic psychology, in which the leading factor in the objectification of content is the word.

The «word» was also leading in the Freudian system of cognition of the psyche in its subordination to the «principle of reality». Our research in the format of psychodynamic theory embraces the literal-archaic heritage of humanity, in which awareness was provided through «objectification», in particular through the combining and matching objects. It was through the complicity of things that the primitive people were informed, which is called participation.

The presented work convinces the reader of the preservation of opportunities beyond verbal informing people, carried out in the form of the above-mentioned mechanism of participation, which is the leitmotif in writing this article.

We tried to present a psychoanalytic view of the understanding and functional load of the participation mechanism, which is actually the language of the archaically given, inherent in the psyche of the heritage of human development.

Key words: *ASPP, archaisms, archaic legacy, verbum, pre-oedipal (pre-verbal) period, complicity of things, participation, prological (original) thinking.*

Вступ

Розуміння партиципації, у процесі глибинного пізнання психіки сприяє адекватній постановці **проблеми предмету психології**, котрий повинен охоплювати як «свідому», так і «несвідому» сфери психіки. Функціонування методу «Активного соціально-психологічного пізнання» (АСПП), зорієнтованого на пізнання психіки в її цілісності («свідоме / несвідоме»), спирається на базово-методологічні передумови необхідні для ефективності підготовки майбутніх психологів.

Вкажемо провідні принципи АСПП: спонтанність поведінки, ймовірнісна прогностичність та опосередкованість процесу пізнання в групах АСПП, опредметнення психіки шляхом аналізу тематичних психомалюнків. Розуміння сфери несвідомого потребує осягнення психіки в цілісності («свідоме / несвідоме»), як і уточнення особливостей її розвитку, починаючи з доедіпального періоду, який пряомлінійно дослідити неможливо (він потребує опосередкованості методів пізнання). Багаторічний досвід авторського методу глибинно-корекційної практики АСПП переконує у неповторності психіки кожної людини. Водночас генеза індивідуалізації психіки незмінно має архаїчну заданість. Вказане вище набуває відтінку «колективності» як і архаїчної заданості психіки, що пояснює необхідність проведення нами **групових форм психокорекції** без втрати орієнтованості на її індивідуалізацію.

У процесі активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) незмінно об'єктивується внутрішня суперечливість та взаємозалежність параметрів психіки, в діаді: «свідоме / несвідоме». Такий психосинтетичний підхід до пізнання психіки в її цілісності спирається на теоретико-методологічні передумови сформованої нами *психодинамічної парадигми* [13]. Основними з них є: візуалізація власної психіки кожним із учасників груп АСПП, найоптимальніше – через тематичні психомалюнки; за умов їх упорядкування та ранжування, з огляду на психологічну значущість для респондента; аналіз психомалюнків у їх комплексі передбачає діалогічну взаємодію в системі «Психолог ↔ Респондент» («П ↔ Р»). Очільник галузі практичної психології в Україні В. Панок, відмічав, що, вищевказана психодинамічна концепція відповідає принципу синтетичного підходу до предмету практичної психології, крізь погляд на психічне як на функціональну систему, яка заслуговує на дослідну увагу» [6].

Зупинимось детальніше на особливостях методу АСПП, який допомагає створенню оптимальних умов для пізнання психіки в її цілісності. Вказаному вище сприяє відсутність оціночних суджень як і критики, що засвідчує про гуманістичний підхід до пізнання психіки в її цілісності. Наші півстолітні дослідження (з 80-х років) спрямовані на вдосконалення інстру-

ментарію функціонування груп АСПП, форм пізнання психіки, включаючи і ті її аспекти, котрі задані філогенетично. Вищесказане зумовило як уточнення, так і розширення можливостей та інструментарію глибинного пізнання, в основі якого лежить психодинамічна парадигма Т. С. Яценко. *Презентована нами стаття сприяє поглибленню розуміння психіки в її цілісності «свідоме / несвідоме», започаткованого на ранніх стадіях розвитку людства в «доедіпальний період», який не був врахований З. Фрейдом і ґрунтувався на «слові» («вербум»).* Останнє гостро ставить проблему перед психологами на вдосконалення методів пізнання психіки, котрі повинні охопити і той період розвитку людства, який історично ще не був підкореним «принципу реальності» (його тоді ще не існувало, як регулятора поведінки).

Ми виходимо з того, що психіка, як і способи її об'єктивування, пов'язані з етапами становлення людства починаючи ще з **довербального періоду**. Якщо це так, то в її пізнанні обов'язково повинні бути наявні невербальні методи. Вдосконалення методів пізнання психіки в розробленій нами психодинамічній парадигмі, пов'язано із необхідністю тематичного її опредметнення. Останнє є невід'ємним складником функціонування груп АСПП, в яких провідною лінією пізнання є першопочаткове підґрунтя – **«невербальні засоби»**. Розроблений нами метод АСПП сприяє об'єктивуванню (у сферу спостереження) **впливу на сучасну людину архаїчного спадку людства, психокорекція котрого розширює перспективи адаптаційних можливостей психіки людини**.

Вказані вище проблеми, зокрема, врахування довербального архаїчно-заданого спадку, **оминув увагою психоаналіз**. Однією із причини цього було те, що він існує на засадах «слова» («вербум»). Довербальний період розвитку людства, якраз і охоплює **дотабуйований період становлення людства**, тобто той, котрий ще не був знайомий із «табу на інцест».

Матеріали та метод

Нашою гіпотезою є: **методи пізнання психіки в її цілісності, повинні відповідати її природі («свідоме / несвідоме»), з врахуванням принципу впорядкованості феномену «психічного», що є архаїчно заданим в синтезі з механізмом партиципації, котрий був у витоків у процесів соціалізації психіки. Смісл речей задається через їхню співпричетність. Партиципація – це перший просоціальний механізм передачі інформації не безпосередньо та прямолинійно, а опосередковано.** Уточнимо, що презентованість указанного механізму співпричетності (у сферу спостереження) потребує опредметнення психіки для оптимізації її пізнання. У нашому досвіді найбільш прийнятним є виконання людиною тематичних психомалюнків (від 10–12 до 30–35 тем). Інакше кажучи, **«співпричетність речей» як мова первісних** (в частині її змістовності та інформативності) набула назву **партиципація**. Завдяки працям Л. Леві-Брюля (котрий понад 30 років заради досліджень психіки первісних людей жив у їх середовищі) уведено термін «партиципація» у науковий обіг [21]. Хоча ним майже ніхто користується через відсутність належних досліджень.

Наша гіпотеза полягає у наступному: спонтанна візуалізація власної психіки учасниками груп АСПП відбувається за умов художньо-тематичної конкретизації психіки. Останнє пробуджує архаїчний потенціал їхніх можливостей самоопредметнення психіки (в групах АСПП йдеться про тематичні психомалюнки). За вищесказаним криється впевненість у неперервності людського життя та збереженості умінь та навичок, як і здібностей, історично набутих людством шляхом опредметнення власної психіки.

Психодинамічний підхід до розуміння цілісності психіки, зокрема і архаїчний спадок розвивається та уточнюється 49 років. Цьому сприяє практика ведення нами групових занять під назвою «Активне соціально-психологічне пізнання». Вказаний досвід дозволяє зробити такий висновок: **усі люди спроможні релевантно презентувати власну психіку в опредметненій формі. Це уможлиблюється завдяки розробленому та впровадженому нами методу «Активне соціально-психологічне пізнання» (з використанням тематичних психомалюнків).**

Він передбачає тематично-малюнкову презентацію психіки кожної людини, що можна віднести до необхідної передумови для успішності її процесуальної діагностики в нерозривності із психокорекцією.

Малюнкова опредметненість психіки є дотичною і навіть підпорядкованою загальним її законам за умови збереженості здатності психіки до індивідуалізації. **Розроблений нами груповий метод АСПП** зорієнтований на актуалізацію психіки, в її як онто-, так і філогенетичної заданості. Практика груп АСПП враховує архаїчний фактаж впливу на історичні передумови формування психіки. Останнє й зумовило розробку та багаторічне формування методу «психоаналізу комплексу тематичних психомалюнків». Наш досвід був переконливим у необхідності малюнкового опредметнення психіки у візуалізованих формах із збереженістю інформаційних еквівалентів. Указаному сприяє опредметнення психіки через певні завдання, як-от: ліпка, моделювання із каменів тощо. Тому пізнання цілісної психіки у дорослої людини, в групах АСПП спирається і на динамічність спонтанності поведінки учасників, і групову динаміку заданості групових можливостей опредметнення психіки. Найуспішнішою виявилася практика тематичних психомалюнків.

Партиципація є специфічною мовою архаїчного спадку людства, його провідною функціональною характеристикою, котра непідвладна сфері свідомого. Водночас **феномен партиципації спроможний надати допомогу у дослідно-пізнавальному процесі розуміння психіки первісних людей**.

Партиципацію можна вважати феноменом вроджено-первинної, архаїчно-заданої «інтелектуальності людства». Є усі підстави ствердити, що феномен «партиципації» в становленні психіки людства відіграв роль *каталізатора прогресу, започаткованого «психічного» у древніх*. Тому з певністю стверджуємо, що вказаний механізм **«співпричетності речей»** (партиципація) **стоїть у витоків зародження інтелектуально-розумових характеристик розвитку людства**. Більше того, партиципацію, за нашими дослідженнями, можна вважати **провідником генези соціалізації поколінь**. Завдяки партиципації у первісних людей була задана і збережена поступальність прогресу розвитку інтелектуального сприйняття світу, як і опанування сутністю інформативності взаємодії людей. **Партиципація** визнана Л. Леві-Брюлем **важливим чинником психогенетичного розвитку людства, завдяки каталізації становлення «мови», як інформаційного його джерела**, де він стверджує у книзі «Первісне мислення» [20].

Багаторічний досвід ведення груп АСПП за програмою вузівської підготовки практичних психологів, яка санкціонована МОН України¹, надає підстави ствердити, що смислове навантаження тематичних психомалюнків (в групах АСПП) гармонізується із їхньою співпричетністю і **здається її смисловим навантаженням, що й охоплюється механізмом партиципації**. Це одна із *провідних ознак категорії «партиципація», зміст якої, як правило, виражається контекстно, через співпричетність речей*. Якщо згадати, що для древніх це було первинним джерелом інформації, то стає зрозумілою опосередкованість смислових її параметрів. Феномен *партиципації* спирається на *смислові параметри*, які прямолінійно важко розпізнати так і словесно означити. Архаїчні феномени психіки важливо вивчати, адже вони є каталізаторами як філо-, так і онтогенези. *Видозміни у становленні та розвитку партиципації набувались під впливом адаптаційних потреб людства у процесі його пристосування до реалій життя*. Психіка людини, за природньою її заданістю, є підлеглою дуалізму, приміром: «свідоме / несвідоме»; «універсальне / індивідуалізоване»; «архаїчне / теперішнє»; «онтогенетичне / філогенетичне»; «безпосереднє / скрите».

¹ Галузевий стандарт вищої освіти (розроблений під керівництвом Т. Яценко). Напрямок підготовки: 0101 – Педагогічна освіта. Спеціальність: 6.010100 – Практична психологія. Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр. Київ, 2005. 325 с.

Метод АСПП доводить наявність природньо-архаїчного потенціалу у кожної людини, що сприяє пізнанню психіки. Вказане підтверджується проведеними нами дослідженнями, у форматі психодинамічної методології на засадах прогуманістичних принципів регуляції поведінки у процесі її аналізу на споглядальному поведінковому матеріалі, котрий забезпечується тематичними психомалюнками [7].

Майже півсторіччя практикується впровадження в груповому методі АСПП малюнкового опрідметнення психіки її учасниками. Більше того, розроблена нами методика – «Комплекс тематичних психомалюнків» [7; 14]. Заявлена методика покладена в основу 44 дисертаційних досліджень. Вона виконана в річищі нашої психодинамічної теорії і зарекомендувала власну релевантність та наукову доказовість через емпіричну основу, де презентовано результати практичної допомоги людям [1; 2; 3; 4; 13].

Досвід групової роботи АСПП засвідчує велику наукову та практичну користь від первинного опрідметнення власної психіки діагностико-корекційного процесу згідно з пропонованою тематикою психомалюнків, котра може ними доповнюватись власно представленими темами. Останнє каталізує процес об'єктивування психіки учасників АСПП у площину спостереження із збереженням смислових параметрів. Важливо підкреслити, що пізнання феномену партиципації сприяє малюнкове опрідметнення психіки учасниками АСПП, що «здійснює» передачу психологічної інформації про психіку особи через **співпричетність предметів і є каталізатором розвитку і об'єктивування пралогічного мислення.**

Партиципація відзначається особливою майстерністю у передачі інформації шляхом співпричетності предметів (об'єктів, речей). Вказаний феномен незмінно зберігає **нейтральність до суперечностей** (для неї вони як не існують). Механізм партиципації є достатньо автономним та незалежним від рівня освіти людини. Важливо розуміти, що **партиципація генетично зароджувалась у первісний, довербальний період розвитку людства, становлення якого нероздільно пов'язане із процесом виживання, саме тому інформаційний потенціал психіки не губить найістотніше – неперервність життя, що може об'єктивуватись лише через співпричетність речей.**

Вищеподане пояснення вносить розуміння у те, що *опрідметнення психіки «тут і зараз» сучасними (майбутніми) психологами (в групі АСПП) має і архаїчне походження та навантаження, яке проявляється в умінні це робити незалежним від віку та освіти учасників АСПП, що засвідчує факт «неперервності життя».* Сказане також підтверджує, що психодинамічна парадигма (розвивається з 80-х р.) з роками більше і більше набувала психоаналітичного відтінку, що пояснює усталеність ідеї про те, що пізнання психіки сучасної людини потребує її опрідметнення психомалюнками. Найбільшу ефективність в контексті вищевказаного засвідчила практика тематично-малюнкової презентації психіки кожним учасником групи АСПП. *Психомалюнок* ми успішно вводили в курс психологічної підготовки майбутніх вчителів ще з 90-х років. Проте у той час ми ще більше були в пошуках форм опрідметнення психіки для посилення об'єктивності процесу її пізнання. З часом нам стало зрозумілим, що тематичні психомалюнки – це ж один із самих оптимальних шляхів до пізнання архаїчного спадку людства.

Результати

Пошуки способів споглядально-психологічної самопрезентації психіки засвідчили перевагу в результативності методики «Комплексу тематичних психомалюнків» з-поміж візуалізованих методик. Щоправда, цікавою є і методика «Моделювання ситуацій», але вона менш семантично всеохоплююча й більш неконкретизована. Подаємо один із прикладів (80-х років). **Моделювання студентом взаємин із матір'ю.** Методика проста: психолог запропонувала здійснити «живе моделювання» на тему: «я і мама».

Учасник АСПП (М.) зголосився бути протагоністом і озвучив свою проблему. Вона полягала в тому, що із певного часу його **турбують та напружують взаємини із мамою.** Психоло-

гом було запропоновано вибрати «маму» із присутніх у «Групі» та змодельовати дві «Моделі»². Модель № 1 «Як я бачу матір зазвичай», Модель № 2 – «Теплі взаємини із мамою». «Живе моделювання» представлено на рис. 1–2.

Модель № 1 ілюструє, що юнак специфічно поставив «передок ступнів респондентки» (тобто «матері»). Модель прочитується: «Вхід заборонено». Вражає характер вибудова «сином» наступної Моделі № 2 («Теплі «взаємини із мамою») (див. рис. 2), котрі знову зберігали смисл – «вхід заборонено».

Результати моделювання – є доказом дієвості архаїчно-сислового символізму візуалізованої презентації, котра відображує едіпальну сутність «тяжіння юнака до матері», на що існує «табу» (див. рис. 1). Модель ілюструє «табу на інцест» розташуванням ступнів. Наведені фрагменти є матеріалом гуртка для студентів першого курсу (психологічного факультету), які ще навіть не були знайомі із проблемою «едіпальних залежностей». «Жива Модель» ілюстративно об'єктивувала у сферу споглядання, природньою задані особливості психіки, котрі засвідчують дієвість соціально зумовленої заборони: «табу на інцест».

В ті, восьмидесяті, роки для нас постала задача згармонізувати метод АСПП з педагогічною майстерністю³, котра викладалася у вузах. В задачі входило пропрацювання як теоретичних, так і методологічних основ розуміння методу АСПП⁴, в контексті підготовки учителів до спілкування з учнями [13].

Наступним нашим кроком було вдосконалення, уточнення та поглиблення методології групових занять за методом АСПП (на той час, у деяких працях ми використовували назву: «Активне соціально-психологічне навчання»). З часом практика показала, що для оптимального спілкування потрібно себе **пізнати і відкорегувати**, тому у науковому обігу слово «**навчання**» ми замінили на «**пізнання**».

Рис. 1. «Модель 1 – Як я бачу матір зазвичай»

Рис. 2. «Модель 2 – Теплі взаємини із мамою»

² Пропонувалось самостійно вибрати із учасників АСПП персону з якою він би міг відтворювати «реальні та бажані взаємини з матір'ю». Вибір моделювання взаємин було за ініціативою самого юнака, котрий самостійно обрав (із учасників) «маму» і «вибудував» дві Моделі взаємин з нею.

³ Яценко Т. С. Активне соціально-психологічне навчання в спецкурсі «Основи педагогічної майстерності». Радянська школа, № 11, 1984 р.

⁴ Теоретичні і методологічні основи програми активної соціально-психологічної підготовки учителя до спілкування з учнями. Черкаси. Ротапринт, 1984 р., 268 с.

У контексті розгляду теоретичних та методологічних основ функціонування груп АСПП, ми були змушені сконцентрувати увагу на розкритті **механізмів ефективності групових занять**. Багаторічна практика дала нам змогу констатувати той факт, що провідним механізмом, який забезпечує продуктивне функціонування групи АСПП, є механізм **«позитивної дезінтеграції психіки і вторинної її інтеграції на більш високому рівні психічного розвитку»**⁵. Вищесказаний механізм базується на психодинамічній теорії, як і відповідній методології, котра оптимізувала та сприяє науково-обґрунтованим поясненням групової практики АСПП. Узагальнення практики сприяло становленню психодинамічної теорії все більш як теоретичного, так і методологічного обґрунтування. Останнє здійснювалось і конкретизувалося у дисертаційних дослідженнях (захищено 44 дисертації), окремі із них подаємо у списку літератури [1; 2; 3; 4; 8; 9; 10; 11].

За роки формування методології на засадах психодинамічної теорії та неперервності практичних занять груп АСПП відбулися узагальнення та теоретико-методологічний екскурси в глибини заявленої психодинамічної теорії та відповідної практики. Ми дійшли важливого висновку, що **процес пізнання психіки оптимізується за умов її опредметнення**. Тому особливу значущість з роками набув прийом опредметнення психіки. Із усіх можливих форм опредметнення психіки найбільш результативним засвідчив себе психомалюнок. Необхідно зазначити, що методика «Комплекс тематичних психомалюнків» з-поміж розмаїття способів використання психомалюнку є найбільш дієвою та ефективною у роботі із респондентом, де задане тематично-психомалюнкове особисте опредметнення власної психіки учасниками АСПП. Практика АСПП неухильно підтверджує важливість для пізнання психіки людини в її цілісності. Використання тематичних психомалюнків, котрі поєднують інтелект (тема) із «можливостями руки». Важливими є не самі по собі малюнки, а їх аналіз з психологом через діалогічну взаємодію в системі: «Психолог ↔ Респондент». Окрім психомалюнків на початку розвитку методу АСПП користувались і «живим моделюванням», що і засвідчує вищевведений фрагмент «просторового моделювання» (рис. 1 і рис. 2), котре спроможне презентувати вплив на психіку і поведінку особи «табу на інцест». Згодом ми виявили, що найбільше простору у об'єктивуванні *«тенденції едіпального порядку» надають «тематичні психомалюнки»*, спроможні представити психологічну проблему особи як «внутрішньо-стабілізовану суперечність».

Проходження майбутніми психологами груп АСПП ставить акцент на оптимізації їхньої психіки в чому надає допомогу психіки через «тематичні психомалюнки» – **опредметнення**. Проходження майбутніми психологами занять в групі АСПП незмінно оптимізує можливості **пізнання едіпальних залежностей особи**. На сьогодні ми із впевненістю можемо констатувати, що прийом *«опредметнення психіки» відкриває у процесі її пізнання перспективи прозорості та об'єктивності глибинного пізнання, що з роками набуло як чіткого теоретичного обґрунтування, так і успішної, за умов практики, тематичного опредметнення психіки, що оптимізує глибинне пізнання*.

У вищевказаному провідну роль відіграє **феномен партиципації**, як мови **архаїчного спадку людства**. Наш досвід засвідчує той факт того, що «**партиципація**» на сьогодні є «**беззвучною мовою**», зміст якої **спирається на смислові параметри психіки**, які об'єктивуються у сферу спостереження через **співпричетність предметів**, незалежно від їхньої суперечливості: для «пралогічного мислення» суперечностей не існує.

У первісному суспільстві інформаційність розуміння поведінки людей забезпечувалась через їх **співпричетності між собою**. Тому механізм партиципації **вважається важливим інформативним джерелом і чинником об'єктивування наявності впливу генези попередніх поколінь на психіку сучасної людини**.

⁵ Відкриття вказаного механізму, як і його обґрунтування, лягло в основу докторської дисертації [13].

У первісних людей в пріоритеті було виживання. Останнє каталізувало необхідність адаптивності особи до середовища існування. Лише з часом спостерігалось перенесення центру уваги із предмету на його смисли, в чому домінантною є співпричетність. Партиципційний досвід, що базується на співпричетності об'єктів, згодом набував пріоритетності у «безпосередніх взаєминах» в системі «людина ↔ людина» (скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти). Важливо пам'ятати, що партиципація «живиться» інформацією через «співпричетність неспівпричетного». Для неї провідним інформативності є механізм співпричетності, а не те, «що» із чим» поєднується.

Психоаналітична система пізнання психіки З. Фрейда зав'язана на слові (вербум) і підкорена дієвості «принципу реальності», тому не узгоджується з механізмом партиципації. Погляд З. Фрейда був зорієнтований на «вербум» (слово), а партиципація, особливо на ранніх стадіях розвитку людства, була полоні «опредметнення». Дієвість «принципу реальності» зумовила появу просоціального «табу на інцест», котре стимулювало активність механізму витіснення. Останнє і породило у психіці (під впливом соціальних циркулярів) систему психологічних захистів через необхідність примаскування певного досвіду «Я». Методологічна основа методу АСПП зорієнтована на групову роботу, динаміка якої задається механізмом «позитивна дезінтеграція психіки і вторинна її інтегрованість на більш високому рівні психічного розвитку особи» [13].

Фрейдівська психоаналітична система не є дієвою у форматі пізнання архаїчного спадку людства, оскільки вона започатковувалась на «слові» і уся практика ґрунтувалась на вільних асоціаціях, котрі формулювалися словесно «пацієнтом», який лежав на кушетці. Крім того вказана система не передбачала увагу до існування довербального, а значить і доєдипального періоду існування людства. Фрейдівська система пізнання психіки спиралась, на «вербум» (слово), що і сприяло формуванню основ психоаналізу – спонтанні висловлювання. З часів З. Фрейда пріоритетною була проблема «інцестного» походження, що обумовило доєдипальний період як неіснуючий ні в уяві вчення, ні в дослідному полі зору (ніхто не здогадувався і навіть не припускав його існування). У межах практики АСПП ми прагнемо зрозуміти, в який спосіб в той доєдипальний період передавалася інформація, і знаходимо відповідь: «через співпричетність речей». Сказане вище пояснює чому АСПП ґрунтується на візуалізації психіки самим же суб'єктом – заради наближення пізнання до періоду, коли з'явилося «табу на інцест».

Наші дослідження, котрі здійснювались у форматі розуміння психодинамічних основ психіки людини, дали змогу констатувати той факт, що мовою (в період неусвідомлюваних аспектів психіки) первинним було не слово (вербум), а механізм, котрий задає поле інформативності, а саме через співпричетність речей, що має назву – партиципація.

Наша впевненість у вищесказаному зміцніла не лише завдяки емпіричному фактажу отриманого емпіричного матеріалу в групах АСПП, але й через смислову синхронізацію власних методологічних позицій з теоретико-практичними поглядами Л. Леві-Брюля [20; 21]. Саме він констатував значущість існування позасловесної мови, яка (і саме вона) володіє можливістю об'єктивування архаїчного спадку людства. Важливо підкреслити, що Л. Леві-Брюль присвятив 30-річчя свого життя дослідженням первісних людей. Вказаний дослідник виявив племена, які ще не були знайомі із словом, і тому орієнтувались у реаліях життя, спираючись лише на співпричетність речей, що і носить назву партиципація (термін вперше і був використаний Л. Леві-Брюлем) [20].

Ми солідаризуємось із вищепрезентованими результатами вченого в тому, що зміст і смисл архаїзмів спроможні презентуватись у сфері спостереження лише завдячуючи механізму партиципації (вперше цей факт констатував Л. Леві-Брюль) [20]. Вказаний механізм партиципації є збереженим в психіці сучасної людини. Останнє засвідчили наші дослідження в групах АСПП.

Партиципація виражає зміст і смисл речей через їхню співпричетність. Ми вважаємо, що є підстави ствердити: вказаний феномен «партиципація» має ознаки **дословесної мови**, котра володіє історичною інформованістю.

Наш досвід ведення груп АСПП переконує, що у архаїчній спадщині провідним і дієвим є феномен «партиципації» збереженим у психіці сучасних людей. Більше того, завдяки їй (партиципації) ми маємо можливість спостерігати здатність психіки сучасної людини до її опредметнення, що проявляється в групах АСПП у форматі презентації учасниками психокорекційного процесу власної психіки через психомалюнки в множинній їх тематиці. Саме цей факт партиципації і надав нам можливість проводити публічні заняття у великій аудиторії із презентацією однією людиною комплексу тематичних психомалюнків. Цей аналіз здійснюється щонеділі (з 2023 р. по листопад 2024 р. в онлайн-режимі за споглядальною участю усіх бажаючих (30–50 осіб).

Людство на початках раціональних паростків сутнісно-просоціального становлення ще не могло користуватись словом, не існувало і **підлеглості їх поведінки принципу реальності**. **Основою розвитку людства була його «зрощеність» із «мовою архаїзмів», що здійснювалась через механізм партиципації** (тобто шляхом співпричетності речей чи подій). Вказаний термін «партиципація» відображує інформативний зміст **співпричетності речей** як і форму сутності такої форми об'єктивування інформації. «Принцип реальності» за вказаних обставин не мав дієвості (активності). Феномен **«співпричетності речей»** (партиципація) набуває функцію інформаційного «навантаження» за нейтральності психіки до наявних суперечливостей. Тому механізм **«співпричетності»** можна вважати провідним каталізатором розвитку як інтелекту, так і первісної мови людства. Вказана мова **не передбачає жодного обмеження у характері (чи специфіці) поєднання чогось з чимось, і це не пуста «забавка» людей, а інформаційна складова**. Приміром в пралогічному мисленні на рівних: «живе / не живе»; «рослинне / людське»; «словесне / предметне»; «рослинне / тваринне» та ін. Дієвість *партиципації у сучасної людини (за характерної для неї нейтральності до суперечливостей) проявляються спроможності об'єктивувати пралогічну інформацію у параметрах свободи від будь-яких дисциплінарно-формальних обмежень чи її «згладжування»*. Розуміння сутності і ролі партиципації в пралогічному мисленні котра синтезується із архаїчним спадком людства, який проявляє здатність об'єктивуватися у поведінці сучасної людини у площині – спостереження. Впевненість у сказаному надає нам малюнково-тематична візуалізованість психіки сучасної людини, яку учасники АСПП забезпечують самостійно.

Метод АСПП, що є провідним у розробленій та апробованій нами психодинамічній теорії та методології, передбачає, ще до занять опредметнення власної психіки кожним учасником групи АСПП. Останнє незмінно повинно здійснюватися кожним учасником АСПП (ще до зустрічі із психологом) і **самостійно бути обрана візуалізована форма з чисельністю тематика психомалюнків ще «до початку занять»**. Користуємося тим, що подаровано психіці кожної людини. Усі учасники груп АСПП бездоганно (неповторно) виконують вказане вище завдання. Йдеться про спонтанно-самоплинне опредметнення психіки учасниками АСПП. Способи і тематика опредметнення лише орієнтовна і уточнюється та доповнюється самими учасниками АСПП. Психоаналітичний процес, який здійснюється: а) за умов візуалізованого опредметнення психіки респондентом; б) в діалозі з психологом, в основі якого є аналіз тематично-візуалізованого опредметнення психіки самим респондентом. Останнє відповідає принципу АСПП – опредметнення психіки (способи можуть бути різні: чи то іграшки, чи тематичні малюнки, чи то моделювання ситуацій) за участі учасників групового процесу АСПП. У статті ми спирались лише на узагальнення досвіду візуалізовано-тематичної презентації психіки самим респондентом (він підбирає тематику і як відповідні ілюстрації, що синхронізується із самовідчуттями власної психіки (можуть бути і власні тематичні психомалюнки).

Як показує багаторічний досвід найефективнішим способом є самопрезентація учасниками АСПП власної психіки через тематичні психомалюнки (за розмаїття їх тематики). Пропонована тематика психологом може доповнюватись кожним учасником АСПП особисто значущими темами.

Отже, вся процедура методу АСПП ґрунтується на психоаналізі підібраних чи намальованих учасниками тематичних психомалюнків (оптимум 20–30 тем).

Висновки

Підводячи підсумки відмітимо, що груповий метод АСПП вдосконалювався та розвивався у форматі психодинамічної парадигми впродовж майже півсторіччя і спирається як на психодинамічну теорію, так і практику ведення груп АСПП. Психодинамічна методологія презентована у багатьох наукових працях, що синтезують психоаналітичний формат розуміння динамічних процесів психіки людини, в їх заданості архаїчним спадком людства. Останнє підтверджується тим, що тематичні психомалюнки незмінно виражають інформацію через відступи від реальності законів земного світу. Що засвідчує притаманність психіки пралогічного мислення, корені якого сягають у доєдіпальну давнину, що й засвідчує актуальність піднятих у даній статті проблем.

Література:

1. Богдан Т. В. Діагностика і корекція внутрішніх суперечностей особистості засобами психодрами у процесі активного соціально-психологічного навчання : дис. ... канд. психол. наук. Харків, 2012. 224 с.
2. Євтушенко І. В. Роль архетипної символіки у вираженні інтимних почуттів суб'єкта до близьких йому людей (на основі дослідження міфів, казок та психомалюнків) : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2004. 20 с.
3. Камінська А. М. Особливості використання художніх творів у процесі глибинного пізнання психіки суб'єкта : дис. ... канд. психол. наук. Луцьк, 2016. 455 с.
4. Калашник І. В. Глибинно-психологічні витоки тенденції особистості до психологічної смерті: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2009. 20 с.
5. Панок В.Г., Острова В.Д. Психологічна служба вищогонавчального закладу (організаційно-методичні аспекти). К. :«Освіта України», 2010. 230 с.
6. Психоаналіз репродукцій художніх творів у підготовці психологів: Навчальний посібник / [Т. С. Яценко, В. І. Бондар, Л. Я. Галушко, А. М. Камінська, О. В. Педченко]. Дніпро-Київ, 2018. 300 с.
7. Сіденко Ю. О. Глибинне пізнання перинатальної символіки шляхом візуалізованої репрезентації майбутнього психолога : дис. ... канд. психол. наук. Івано-Франківськ, 2017. 508 с.
8. Сірик І.В. Едіпова залежність та її вплив на формування психіки суб'єкта [Текст] : дис. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія»/ І.В. Сірик. Київ, 2013. 224 с.
9. Теслюк П. В. Полівалентність змісту символіки тематичних психомалюнків (на матеріалі професійної підготовки психологів-практиків) : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2000. 20 с.
10. Франчук О. Ю. Діалог у глибинній корекції майбутнього психолога: дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2015. 316 с.
11. Фрейд З. Тотем і табу. Психологія первісної культури і релігії. Харків: ФОПШО, 2019. 222 с.
12. Яценко Т. С. Психологічні основи активної підготовки майбутнього педагога у спілкуванні з учнями: дис. ... докт. психол. Наук : спец. 19.00.07. «Педагогічна і вікова психологія». Київ, 1989. 432 с.
13. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання. Навч. посіб. К. : Вища школа, 2004. 679 с.
14. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика. К. : Вища школа, 2006. 382 с.
15. Яценко Т. С. Архаїчний спадок психіки: психоаналіз феноменології проблеми. Дніпро, 2019. 283 с.
16. Яценко Т. С. Методологія глибинного пізнання: пралогічне і логічне мислення. Дніпро : Інновація, 2021. 323 с.
17. Яценко Т. С. Актуалізація пралогічного мислення в учасників глибинного пізнання. «Наукові записки. Серія: Психологія» № 1 (3) 2024, С. 178–187. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/issue/view/58>

18. Яценко Т. С. Пралогічне мислення і його функції в глибинному пізнанні психіки. *«Технології розвитку інтелекту»*. 2024. Т. 8, No 1(35). URL: https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/649

19. *Archaic Heritage of the Psyche: Psychoanalysis of the Phenomenon*. Ottawa: Accent Graphics Communications & Publishing. Glasgow: Society for the support of publishing initiatives and scientific mobility Limited. 2021. 324 p.

20. Lèvy-Bruhl, Lucien (1938). *Mystic experience and symbols to the primitive people*. Paris: Alcan. URL: https://www.researchgate.net/publication/284309609_Levy-Bruhl's_Theory_of_Primitive_Mentality

21. Levin K. *A Dynamic Theory of Personality*. Free PDF Download Year: 2016. 305 p.